

דפי עיון

"ליתדותיב היתת אורה" אמר רבי יוחנן:
אורה - זו תורה.
יבך הוא אומר:
"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

במפרשים

לזכרה של: אירת מושקוביץ ע"ה
מישיאות-יצחק

הו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858, ד.ג. ידעה-גת * טל': 08-8581440 * פקס: 08-8503835

שנת תשס"ח

פרשת שמות

(טו) ויאמר. כשראה שעם כל העמי הם פורלים לרוב, יען תחבולה להאזיזם בסתר, כי ירא להרגם בגלוי פן יאמרו עליו ששפך דם נקי: למילדת. לשתי המילדות האלה, כדי שהן תלונה לאחרות לעשות כן: (טז) בילדכן. כשתעזרו הנשים העבריות לילד: האבנים. מושב האשה היולדת: והמתן אתו. בסתר, עד שאפילו היולדות עלמן לא ירגישו בדבר: ואם בת היא והיה. וחשב שכלות הזכרים ימחה שם ישראל, כי הנקבות אם תנשאנה למזריים הבנים יקראו על שם אבותם: (יז) ותיראן. שמו יראת שמים עליהם וצטחו בה': (יח) ויקרא מלך מצרים. כי הוגד לו מפי מרגליו שהמילדות החיו את הילדים: (יט) כי לא בנשים. ואם על הרוב הן יולדות טרם תבא המילדת, מה בלע להמית חלק קטן מהזכרים ורובם יחיו, ואם יודע הדבר יהיה חרפה למלך ועלאתו לא תקום, וכל זה אמרו בחכמה לשכך חמת המלך: (כ) ויישב. שלח להן רב טוב ממרומים, וגם הלליה אותן במלכתן, ועיי"כ וירב העם: (כא) ויעש להם בתים. לשון עשית בית נופל על גדולה וכבוד כמו כי בית יעשה לך ה' (שמואל'ג ז' יא), ועל תיקון הנפש כפי החכמה נאמר בחכמה יבנה בית (משלי כד ג'), וכן כאן כאשר הלכו המילדות בדרך טוב, נלוה אליהן העזר העליון וברכס ה' שתהיה מוכנות להוליא מחלליהן שרי קדש ושיהיו בניהן פטורים מעבודת פרך, וזה שאחז"ל שעשה להן בתי כהונה ולויה ומלכות, כי מהן ילאו משה ואהרן: להם. בסיומן הזכר, כי שב על בעלי המילדות והמשפחה: (כב) ויצו פרעה. כשראה שלא הועילה התחבולה הראשונה, לזה בפומבי לישראל שלא יבאו עוד על נשותיהן ולא יולידו עוד (כי לזה רומז המסופר להלן וילך איש וכו'), והוסיף ללות לכל עמו המזרים שאם ימלאו בן נולד לישראל נגד דתו ישליכוהו היאורה, והתנלל עם עמו לאמר כי מוכרח הוא ללוות זאת פן ירבו בניהם וימרדו בו, ונראה שעמד זה ימים מעטים, כי בלדת אהרן לא היתה הגזירה ואחרי שנולד משה נראה שנתבטלה, אזלי בת פרעה בחמלה עליו אמרה לאזיה שלא יעשה כן:

א. ביאור יש"ד.
פרק א' פסוקים טו'-כב:

אלות

1. מה הקושי האפשרי בקטע הראשון ואיך פרשנו אבארו?
2. מה מוטיב פרשנו בקשר למילדות?
3. מה היתה המזימה לפי פירוש פסוק טז?
4. איך ידעו המילדות "לשכך חמת המלך" בפירושו לפסוק יט?
5. מה מוטיב ואחד פרשנו בביאורו את פסוק כא?
6. מה בדיוק ציווה פרעה, למה זה לא החזיק מצדו זמן רב?

* * *

2/11

כ. חזקוני .

פרק ב' פסוקים ג'-ח':

שמות

בהמה, מבפנים, ובזפת מבחוץ, ואילו היה החומר * מבחוץ המים היו ממחין אותו. והשם כסוף, כדי שלא תראה שם התיבה⁵³, מטום דוגמא וסוף מין אחד הם, ודעתה לגנבו משם *, אלא שהקדימתי בת פרעה. על שפת היאור ולא יכלה להכנס בנהר להצפינו יפה מכל צדדיו רק מצד שפת הנהר, ולכך ראתהו בת פרעה שהיתה רוחצת בתוך היאור אבל נערונית ההולכות על שפת היאור לא יכלו לראותה⁵⁴.

(ה) לרהיין על היאור, לרהיין ביאור, דוגמא: על הרבה תחיה⁵⁴, על הבתים אשר יאכלו אותו בהם⁵⁵. ונערונית. הזכירן כאן לפי שעתיד לומר: ותשלח את אמתה, שהיא אחת מן הנערות. הולכות, פריש"י: למות *, וכן הוא אומר הנה אנכי הולך למות. כדאיתא בפרק קמא דסוטה⁵⁶: בא גבריאלי וחבטין בקרקע משום שמייהו בה בבת פרעה בר מן הדא * דשייר לה דלאו אורח ארעא דבת מלכא למיקם להודה, היינו: ותשלח את אמתה, שפחתה *, שהרי האל"ף נקודה חטף פת"ח *.

(ו) ותפתח ותראהו ומי הוא, שראתה את הילד ועדיין לא ידעה בו אם הוא זכר או נקבה שתיבת ילד כושיע סתם, ואחר שהתבוננה בו ראתה: והנה נער בוכה. ד"א והנה נער בוכה, ראתה אחרן בוכה שהרי אחיו היה⁵⁷, לפיכך: ותאמר מילדי העברים זה. אמרו רבותינו⁵⁸ קרי ליה ילד וקרי ליה נער מלמד שעשתה לו אמו הופת נערים בתיבה.

(ז) מן העבריות, כי מצרית לא תניק את בן ישראל⁵⁹.

(ח) ותלך העלמה, קרי לה עלכה, על שם שהעלימה שהיא אחותו⁶⁰.

אלות

1. איך פרשנו מסביר בפסוק ט' את כל אשר קרה ולאמה?
2. מה הביאות עם הנצרות ואיך פרשנו מסביר כל זאת בפסוק ה'?
3. על איזה קושי צונה פרשנו בתחילת דבריו על פסוק ו'?
4. פרשנו מביא פירוש מצנין ב"דבר אחר" על "נצר בוכה", מהו?
5. מה הם חידושיו בדבריו על פסוקים ז', ח'?

* * *

ג. תורת משה - האלשיך הקדוש .

פרק ב' פסוקים ד', ה': ותתצב אחתו מרחק לדעה מה יעשה לו

(ב ד).

מהראוי שיאמר מה יהיה מהנער. אך הנה אמרו רבותינו ז"ל (סוטה יג א), שטרם יולד, התנבאה ותאמר לאביה ולאמה, הנה בן תלד אמי שיושיע את ישראל. וכשהושם ביאור, טפחהו על ראשה ואמרו לה זיכין נבואתך. והנה אין ספק כי עודנה מתחזקת באמונת נבואתה, על כן אומר הכתוב כי הנה ידעה בודאי שיעשה לו נס, אלא שלא ידעה מה יהיה הנס. וזהו אומר לדעה מה יעשה לו, כלומר מה יהיה הנס אשר יעשה לו.

ותרד בת פרעה לרחץ על היאור ונערתיה הלכת על יד היאור ותרא את התיבה בתוך הסוף ותשלח את אמתה ותקחה (ב ה).

הורה הוא יתברך. איך נואלו שרי צוען, חכמי יועצי פרעה. העולה על רוחם יש לאל ידם להפר עצת אלהי עולם ה', אשר יעץ לברא מושיע את ישראל, באומרם אל פרעה כל הבן הילוד יצוה להשליכו היאורה. והורה הוא יתברך, שאחרי שה צבאות יעץ מי יפר. ולא עוד, כי בעת אומרם אליו כבר הושלך מושיען של ישראל היאורה, אז יוצאת הלציו תחלין חושים, כבודה בת מלך פנימה, אשר לא ניסתה לצאת לרחץ

על היאור כאחת הרקות, כי לא יחסר מרחץ לה בית המלכות. ומן המים תמשהו תביאהו ותטעהו בהיכל המלך אביה, המבקש את נפשו, ושם ירעה ושם ירביץ עד כי גדל וכלה סעיפיו. והורה הכתוב את אשר הפליא הוא יתברך לעשות עם משה. כי הלא לפי הטבע, היה קרוב הדבר יותר יפגעו נערונית עם משה מלפגוע בו בת פרעה. כי הלא הוא היה על שפת היאור, ובת פרעה ירדה לרחוץ על היאור ממש פנימה, ונערוניתה הולכות על יד היאור, שהוא על שפת היאור. והן הנה דאיוות לדאות את התיבה אשר על שפת היאור, יותר מבת פרעה. והאלהים עשה, כי היא שהיתה צדקת ותחמול עליו, ראתה את התיבה, ונערוניתה לא ראו. וזה ונערוניתה הולכות על יד היאור ותרא את התיבה, ונערוניתה שבסמוך לא ראו.

ולא עוד, אלא שהיתה בתוך הסוף, נעלם מן העין בין בדי הסוף, וה' האיר את עיניה ותראהו טרם יראוהו נערוניתה, פן ימיתוהו על דבר מלך שלטון.

ותשלח את אמתה, אמרו רבותינו ז"ל (סוטה יב ב), שנשתרבה אמתה כמה אמות. ואפשר הזיקם לזה, אומרו את אמתה ולא אמר ותשלח את ידה כמד"א פן ישלח ידו (בדאשית ג כב), וישלח ירבעם את ידו (מלכים א, יג ד).

